

Юрій Підборський, Лариса Ткаченко

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ТА ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ ЮНИХ ГРОМАДЯН ПЕРЕЯСЛАВЩИНИ

У статті розглядаються питання виховання культури поведінки як складової національного виховання юних громадян України. Національне виховання було і залишається важливою ланкою роботи вихователя у формуванні достойних громадян України. Автори діляться досвідом роботи з питань виховання культури поведінки як складової частини національного виховання учнів загальноосвітніх шкіл та позашкільних закладів Переяславищини.

Автори підкреслюють, що у школах є можливість проводити ігри на моральні теми та на закріплення правил поведінки («Зустріч гостей», «Світлофор», «Виручи друга»); забезпечувати єдність морального виховання на уроках і в позаурочний час, практично закріплювати правила поведінки. Вони дуже добре закріплюються у грі. Діти люблять ігрові ситуації: «У лікарні», «Я мамина помічниця»; навички поведінки на вулиці закріплюються в іграх «Світлофор», «Ми пішоходи».

Основним лейтмотивом статті є прищеплення дітям навичок культури поведінки. Воно буде успішним лише тоді, коли поєднується виховна робота школи і сім'ї. Тому на батьківських зборах педагоги проводять цикли бесід: «Поведінка батьків у сім'ї – провідний фактор морального виховання дитини», «Про виховання у дітей культури спілкування з дорослими товаришами», «Культура мовлення», «Виховання ввічливості, точності й обов'язковості», «Виховання в дітей навичок особистої гігієни й охайності», «Про поводження дітей на вулиці та в громадських місцях», «Правила поведінки та обов'язки дитини в сім'ї».

Показником культурної поведінки є ступінь її відповідності вимогам у різних ситуаціях. Це виявляється у ставленні учня до товаришів, колективу, своїх навчальних і громадських обов'язків, до праці. Окремі такі факти постійно фіксуються й аналізуються. Їх порівняння допомагає вчителю виявити основні тенденції морального розвитку учня, рівень його вихованості, що стане свідченням ефективності роботи, яка ведеться з дітьми.

Ключові слова: національне виховання, народні традиції, культура поведінки, приклад батьків.

В статье рассматриваются вопросы культуры поведения как составной части национального воспитания юных граждан Украины. Авторы делятся опытом работы по вопросам воспитания культуры поведения как составной части национального воспитания учащихся общеобразовательных школ и внешкольных учреждений Переяславщины.

Авторы подчеркивают, что в школах есть возможность проводить игры на нравственные темы и на закрепление правил поведения («Встреча гостей», «Светофор», «Выручи друга»); обеспечивать единство нравственного воспитания на уроках и во внеурочное время, практически закреплять правила поведения. Они очень хорошо закрепляются в игре. Дети любят игровые ситуации: «В больнице», «Я мамина помощница»; навыки поведения на улице закрепляются в играх «Светофор», «Мы пешеходы».

Основной лейтмотив статьи – привить детям навыки культуры поведения. Это будет успешным только тогда, когда объединяется воспитательная работа школы и семьи. Поэтому на родительских собраниях педагоги проводят циклы бесед: «Поведение родителей в семье – ведущий фактор нравственного воспитания ребенка», «О воспитании у детей культуры общения со взрослыми товарищами», «Культура речи», «Воспитание вежливости, точности и обязательности», «Воспитание у детей навыков личной гигиены и аккуратности»,

«О поведении детей на улице и в общественных местах», «Правила поведения и обязанности ребенка в семье».

Показатель культурного поведения – степень его соответствия условиям в разных ситуациях. Это проявляется в отношении ученика к товарищам, коллективу, своим учебным и общественным обязанностям, к труду. Отдельные такие факты постоянно фиксируются и анализируются. Их сравнение помогает учителю обнаружить основные тенденции нравственного развития ученика, уровень его воспитания, что станет свидетельством эффективности работы, которая проводится с детьми.

Ключевые слова: национальное воспитание, народные традиции, культура поведения, пример родителей.

The article deals with the education of cultural behaviour as part of national upbringing of young citizens of Ukraine. National education has been and remains an important part of the teacher in shaping the worthy citizens of Ukraine. The authors share their experience on behavioural education as a part of the national upbringing of secondary school children and out-of-school institutions of Pereiaslav region.

The authors emphasize that schools are able to hold games on moral themes and the consolidation of the behavioural rules («Meeting guests», «Traffic Light», «Rescue a friend»), to ensure a unity of moral education in the classroom and out of school, to consolidate the rules of behaviour virtually. They are very well fixed during games. Children like such play situations as: «In the hospital», «I am a mother's helper», the skills of the behaviour outdoors are fixed in games «Traffic Light», «We are pedestrians».

The main theme of the article is an acculturation of children. It will be successful only when the educational work of the school and the family are combined.

Therefore, at the teacher-parent meetings the teachers carry out the cycles of conversations like: «Parents» behaviour in a family – a leading factor in the moral education of the child», «Raising the children's communication culture with older comrades», «Culture of Speech», «Courtesy, accuracy and binding education», «Personal hygiene and tidiness education of children», «The behaviour of children in the streets and in public places», «Rules of conduct and responsibilities of the child in the family».

An indicator of cultural behaviour is the degree of compliance with conditions in different situations. It appears in the child's attitude towards friends, the group, personal educational and social responsibilities, to a work. Some facts are constantly recorded and analysed. Their comparisons helps the teacher to identify the main trends in the moral development of the student and the level of civility that would be an evidence of the effectiveness of the work being done with children.

Key words: national upbringing, folk traditions, culture of behaviour, example of parents.

Постановка проблеми. Паралельно із сучасною національною науковою педагогікою зараз відроджуються і знаходять своє широке застосування ідеї родинних традицій та національного виховання. Культура поведінки учнів, юних громадян України завжди хвилювала батьків, учителів та вихователів.

Переяславщина має свої традиції у здійсненні виховного процесу як в загальноосвітніх школах, так і в позашкільних та вищих навчальних закладах. Культура людини є багатограним явищем. Це духовність, висока інтелігентність, освіченість і сукупність знань, наявність відповідних навичок і звичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Понад два десятиліття в педагогічних дослідженнях простежуються спрямування на вічні цінності народу, що відповідають його національному характерові, світогляду, почуттям. Ми вважаємо, що дуже своєчасними та цінними є праці М. Антонця, І. Бега, О. Вишневського, В. Гнатюка, Г. Лозко, П. Ігнатенка, П. Кононенка, В. Постового, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, Б.Ступарика, Є. Сявак та інших.

Аналіз сучасної педагогічної практики свідчить про те, що ідеї національного виховання та культури поведінки знаходяться під постійною увагою класних керівників, вчителів, вихователів, батьків. Проте педагогічна література подає мало публікацій з проблеми, в ній майже не наводиться аналіз досвіду роботи вчителів та вихователів. Це зумовлює увагу до досліджуваної проблеми, вимагає від науковців, керівників шкіл застосовувати форми, методи, прийоми в організації вивчення досвіду роботи вчителів стосовно культури поведінки юних громадян України в контексті їх національного виховання.

Мета написання статті. Постановка завдань та мети статті полягає в аналізі проблеми, можливостей та перспектив її вирішення та в шляхах реалізації у навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл та позашкільних закладів. Досвід роботи дає можливість зробити висновок, що досліджувана проблема є актуальною як в теоретичному, так і у практичному аспектах. Виховна практика потребує конкретних методичних рекомендацій. Вони сприятимуть збагаченню різних аспектів розвитку юних громадян України.

Виклад основного матеріалу. В основних документах стосовно освіти визнано актуальною проблему забезпечення національного характеру виховання юних громадян України, що ґрунтується на культурно історичних цінностях українського народу, його родинних традиціях, духовності, на основі педагогічної спадщини видатних українських письменників, мислителів, педагогів.

Формування в юних громадян культури поведінки має бути одним з основних завдань виховання особистості. Відповідно до того, наскільки дитина оволоділа правилами поведінки, перетворила їх у звичні для себе форми взаємовідносин з людьми, ми й судимо про ступінь розвитку культури поведінки [1, с. 187].

Серед широкого кола питань, які розв'язує сім'я, значне місце відводиться формуванню навичок і звичок культури поведінки. Адже саме вона тісно пов'язана із загальним розвитком людини, її моральним становленням.

Цілеспрямована, систематична робота сім'ї сприяє прищепленню юним громадянам Переяславщини навичок культурної поведінки вдома, в учнівському колективі, на вулиці, у громадських місцях. Домашня атмосфера, побут, стосунки між батьками, з близькими знайомими і незнайомими людьми створюють безліч ситуацій, завдяки яким дитина вчиться як поводити себе. Велике значення для дитини має приклад батьків, їхні розмови. Саме з цього джерела дитина дістає необхідні дані для побудови своїх майбутніх взаємовідносин із людьми [2, с. 32].

Культура поведінки дитини характеризує її духовне і морально-етичне обличчя, показує, наскільки глибоко й органічно вона засвоїла культурний досвід людства. Батьки мають можливість продемонструвати дітям правила ввічливості в громадських місцях, на вулиці, в транспорті. Саме батьки повинні привчати дитину не плювати на вулиці, не штовхатися, не сміятися і не розмовляти голосно, дотримуватися правил вуличного руху, не кидати сміття на тротуар. Вони прищеплюють дитині і більш витончену форму поведінки – тактовність стосовно людей.

Виховна робота в школах, зокрема у Переяслав-Хмельницьких ЗОШ №1, №2, №5, №7; Великокаратульській, Циблівській, Хоцьківській загальноосвітніх школах Переяслав-Хмельницького району полягає в тому, щоб за допомогою планомірного узгодження занять з позаурочною виховною роботою забезпечувати всебічний розвиток учнів, викликати в них інтерес до знань, пробуджувати допитливість, активізувати ініціативу і самодіяльність, виховувати моральні якості, тобто формувати висококультурну людину.

У школах є можливість проводити ігри на моральні теми та на закріплення правил поведінки («Зустріч гостей», «Світлофор», «Виручи друга»); забезпечувати єдність морального виховання на уроках і в позаурочний час, практично закріплювати правила поведінки. Вони дуже добре закріплюються у грі. Діти люблять ігрові ситуації: «У лікарні», «Я мамина помічниця»; навички поведінки на вулиці закріплюються в іграх «Світлофор», «Ми пішоходи» [3, с. 44].

Прищеплення дітям навичок культури поведінки буде успішним лише тоді, коли поєднується виховна робота школи і сім'ї. Тому на батьківських зборах педагоги Гайшинської

ЗОШ I-II ступеня проводять цикли бесід: «Поведінка батьків у сім'ї – провідний фактор морального виховання дитини», «Про виховання у дітей культури спілкування з дорослими товаришами», «Культура мовлення», «Виховання ввічливості, точності й обов'язковості», «Виховання в дітей навичок особистої гігієни й охайності», «Про поведінку дітей на вулиці та в громадських місцях», «Правила поведінки та обов'язки дитини в сім'ї».

Показником культурної поведінки є ступінь її відповідності вимогам у різних ситуаціях. Це виявляється у ставленні учня до товаришів, колективу, своїх навчальних і громадських обов'язків, до праці. Окремі такі факти постійно фіксуються й аналізуються. Їх порівняння допомагає вчителю виявити основні тенденції морального розвитку учня, рівень його вихованості, що стане свідченням ефективності роботи, яка ведеться з дітьми.

Цікава робота з питань культури поведінки проводиться в школах Переяславщини. Так у Переяслав-Хмельницькій ЗОШ I-III ступенів №2 вчителі й батьки учать дітей користуватися «чарівними» словами (дякую, будь ласка, прошу, вибачте, дозвольте); поважати старших: поступатися місцем у транспорті, пропускати їх у дверях, допомагати їм вдома і на вулиці, не втручатись у розмову інших; пояснюють, як поводити себе в театрі, музеї, на вулиці.

Форми поведінки, у яких виявляється повага до людини (доброзичливість, уважність), дістали назву ввічливості. Вони пропонують найбільш доцільні й ефективні форми взаємних стосунків між людьми, розв'язання завдань, що стоять перед особистостями. Загальна вимога ввічливості деталізується в ряді конкретних правил: вітатися при зустрічі, виявляти інтерес до самопочуття, здоров'я; уміти своєчасно запропонувати людині допомогу, якої вона потребує, поступитися місцем, пропустити вперед; прагнути не турбувати людину своїми справами, не відвертати її уваги, перепрошувати за завдані клопоти, незручності, допущену помилку.

Ввічливість передбачає також відповідні традиції, мовні форми: побажання добра, вдячність, висловлення прохання, звернення до людини. Ввічливість, скромність, чесність, тактовність, уважність, колективізм, взаємодопомога, гуманність, дисциплінованість складають моральну основу культури поведінки громадянина України. При цьому важливо звертати увагу учнів на виконання норм і правил поведінки, уточнювати й розширювати набуті дітьми знання [4, с. 276].

Цікаві бесіди у цьому плані проводяться у Переяслав-Хмельницькій ЗОШ I-III ступенів №1 зокрема: «Про принциповість», «Добрі справи роби безкорисно», «Будь уважним, турбуйся про людей». Під час таких бесід підкреслюється, що доброта завжди йде в ногу з непримиренністю до зла. Живий інтерес викликають в учнів вікторини з питань культури поведінки, про правила хорошого тону. Важливо, що вчителі Переяслав-Хмельницької ЗОШ №1 проводять індивідуальну роботу з питань культури поведінки не лише з учнями, але й з батьками та учнями вдома, а також у школі, формуючи в дітей необхідні навички культури поведінки, які закріплюються на практичних заняттях.

Прищеплення дітям навичок культури поведінки буде успішним лише за поєднання виховної роботи школи і сім'ї. Так, на батьківських зборах та заняттях університету для батьків учителі Дем'янецької ЗОШ I-III ступенів Переяслав-Хмельницького району проводять цикл бесід: «Поведінка батьків у сім'ї – провідний фактор морального виховання дитини», «Про виховання в дітей культури спілкування з дорослими і товаришами», «Правила поведінки та обов'язки дитини в сім'ї».

У виховній роботі педагоги звертають особливу увагу школярів на значення поваги дітей до батьків, підкреслюють, що поважати батьків і старших – одна з моральних вимог, що має давні традиції в житті Переяславщини. Повага до старших – це розумне і добровільне визнання у старшої людини тих якостей, які є наслідком її життєвого досвіду, знань, виховання. Теплоту свого серця, – підкреслюють учителі, – діти повинні віддавати перш за все батькам. При цьому наголошується, що важливо серйозно ставитися до порад батьків, сприймати й виконувати їх.

Розкриваючи значення взаємоповаги в сім'ї, педагоги наголошують на важливості того, щоб у сім'ї панував не лише дух глибокої взаємної поваги, але й щирої допомоги й підтримки,

доброзичливості, принциповості. Важливо, щоб діти не намагалися образити старшого, не прагнули урвати кращий шматок. Якщо інтереси одного члена сім'ї суперечать інтересам усієї сім'ї, то моральним вважається вирішення конфлікту на користь більшості. Йдеться не лише про значення формування дисциплінованості, зібраності, організованості.

Важливе значення у вихованні культури поведінки юних громадян Переяславщини належить мові. Формуванню культури мовлення сприяє систематична робота учнів і в сім'ї та у школі. Культурі мовлення школярів сприяє, зокрема, написання ними творчих робіт, наприклад: «Сивою давниною вмиваються роси, срібною зорею сходить майбуття...» (Циблівська ЗОШ); «Пам'ять невпинно крокує назад і згадує страшні роки Великої Вітчизняної... Охоплені полум'ям наші села, міста... І мати серед степу широкого В чорній хустині, з пасмами срібного волосся, вона проводить очима сина в дорогу на захист землі. І скільки любові вона посиляє з ним у дорогу, щоб захистити його від різних перешкод!» (Хоцьківська ЗОШ).

Важливо, що у творчих роботах учні піднімають найрізноманітніші питання: це і героїчні подвиги нашого народу в період Великої Вітчизняної війни, і краса рідної природи України, і роздум над своїм майбутнім.

У сучасних умовах школа виступає важливим фактором відродження нації, виховання в молоді почуття національної свідомості й гідності, активним засобом боротьби з національним нігілізмом, з проявами комплексу національної неповноцінності, нижчості, відступництва від своєї нації.

Як показує досвід роботи ряду шкіл Переяславщини, причиною багатьох деформацій і перекосів у вихованні часто буває те, що дитина з раннього віку недостатньо включається в багатогранний процес пізнання національної культури.

На нашу думку, вихідним положенням відродження духовності підростаючого покоління є:

- спрямування змісту, форм та методів виховної роботи на формування національної самосвідомості;
- засвоєння учнями знань загальнолюдської культури, ознайомлення із скарбницями світової культури;
- формування в дітей умінь і навичок культури поведінки, культури взаємовідносин між людьми, культури поведінки в громадських місцях, культури мовлення;
- урахування у виховному процесі індивідуальних особливостей школярів (їхніх вікових особливостей, здібностей, покликань, нахилів, обдарувань, прагнень, інтересів);
- вивчення, засвоєння та застосування у виховному процесі традицій українського народу, традицій інших народів.

У вихованні культури поведінки, моральних якостей кожної дитини неабияка роль належить народознавству. Адже важливе значення має поєднання в людині духовного багатства особистості з духовними цінностями.

В умовах демократизації нашого суспільства поглиблюється інтерес до історії, до духовної культури народу. Тому у виховній роботі з учнями педагоги ставлять мету: проводити виховні заходи на матеріалах народознавства (з використанням народних пісень, звичаїв, гри), щоб діти полюбили історію народу, його культуру; а в результаті – полюбили культуру України, шанували українську мову, вели пошукову роботу, передавали свої знання іншим; намагалися зберігати традиції українського народу, поширювати їх серед людей, виховуючи в собі навички особистої культури, культури мовлення, культури взаємовідносин [5, с. 947].

Адже важливо, щоб сьогоднішнє покоління вивчало все, що ще зберегли в пам'яті бабусі. Підростаюче покоління повинне знати минуле, адже воно – це багата криниця народної мудрості і краси.

Батькам не можна забувати, що естетичні емоції, почуття, уподобання, інтереси, потреби, смаки – необхідні компоненти життя дитини. Вони не менш важливі, ніж інтелект і воля. Без них і думка, і знання, і воля мертві. Навіть пізнанню має передувати жага знань, допитливість, інтерес і потреба. Тому не слід будувати сімейне виховання лише на нескінченній

інтелектуалізації та логізації. Не можна засушувати серце дитини, позбавляючи її тим самим багатого діапазону почуттів, що становлять сутність естетичної культури і творчості. Адже музика – це діалог людей, під час якого вони без слів говорять про найскладніше й найособистісніше. А тут ніяких переживань. Ні, нехай краще буде навпаки: не бути знавцем, але вміти відчувати» [5, с. 188].

Так, знавцем можна й не бути, але оволодіння естетичною культурою в повному розумінні цього слова – важливе завдання духовного виховання молодшої людини. Пробудження і розвиток у свідомості дитини здорових уявлень прогресивно орієнтованої структури культурно-художніх запитів, створення стрункої системи естетичних критеріїв, норм, поглядів, запитів, ідеалів спирається на духовно-дидактичний потенціал усього комплексу закладів освіти і культури. Але особлива роль у цьому процесі належить сім'ї.

Виховання культури почуттів і розвиток естетичних смаків у дітей Переяславщини здавна пов'язували із заняттями музикою. Музику називають мовою почуттів, вона емоційно й духовно збагачує людину. Добре, коли дитина змалку відчуватиме радість і задоволення від сприйняття музичних звуків, мелодій, творів. Відомо, що музичні здібності в дитини здебільшого проявляються рано. Однак для їх розвитку вирішальне значення мають умови виховання, зокрема сімейні. Треба вчасно подбати про навчання гри на інструменті, якщо в дитини є певний потяг до цього. Музика повинна стати для неї близькою і зрозумілою. Дуже важливо, щоб змалку дитина чула багато хорошої музики, щоб у неї виховувалось уміння уважно і вдумливо слухати її. Прості зворушливі мелодії народних пісень міцно входять у запас музичних вражень дитини. Любов до народної музики, пісні тісно пов'язана з її любов'ю до рідного краю, його народу. Викликані музикою переживання розкривають нові сторони життя перед дитиною, збагачують світ її почуттів.

Здебільшого батьки прагнуть, щоб їх діти були музично розвинені. Це добре прагнення, але реалізація його потребує передусім врахування можливостей дитини. Часто, коли син чи донька починають навчатися в школі, батьки відводять їх в музичну школу, студію тощо. Діти, як правило, охоче беруться за все, але згодом часу й сил у них не вистачає, вони перевтомлюються і тому втрачають інтерес до знань. Не варто перевантажувати першокласників. Такі заняття краще починати в дошкільному віці або ж коли дитина ввійде в ритм свого нового життя в загальноосвітній школі.

Заняття музичним мистецтвом потребують зваженого ставлення до цієї справи як батьків, педагогів, так і самих дітей. Механічне набуття навичок та вмінь, не зігріте любов'ю, інтересом, не зумовлене внутрішньою потребою, смаком, не служить загальному розвитку молоді, а навпаки, може його уповільнити. Тільки спираючись на зацікавленість вихованців, формуючи в них потяг до художньої діяльності, до всього комплексу видів і жанрів музичного мистецтва, можна розвинути в молоді здорові музично-естетичні смаки. Залишені напризволяще, вони часто-густо набувають викривлених чи навіть потворних форм. У підході до цієї проблеми ні в сім'ї, ні в школи ще не існує тонкої концепції музично-естетичного розвитку юнаків і дівчат.

Шлях дитини у світ прекрасного починається в сім'ї. Саме тут закладаються основи її музичного смаку. Підсвідомо, із самого раннього віку дитина переймає погляди своїх батьків, їх розуміння навколишнього життя. Якщо в сім'ї прихильно ставляться до мистецтва, то дитина теж зацікавиться ним, і навпаки, коли батьки не надають значення художній освіті, то навряд чи в дитини виникне бажання вчитися музики. Прикладом дбайливого ставлення до учнів та естетичного виховання є Переяслав-Хмельницька музична школа імені П.Сениці.

Завдання естетичного виховання в сім'ї полягають в тому, щоб засобами мистецтва справляти благотворний вплив на світогляд, моральні якості і поведінку людей, виховувати здатність помічати і розуміти красу в природі, у мистецтві, у суспільному житті, розвивати естетичний смак, художні здібності дітей, допомагати виробляти правильні естетичні судження, оцінки, залучати їх до художньої творчості.

Уміння відчувати красу робить життя людини духовно багатим, гуманнішим. Цьому присвятили свою діяльність вчителі трудового навчання ЗОШ І-ІІІ ст. № 1 (Т.М.Остаповська), №

2 (К.В.Тарасенко), № 3 (Л.П. Дяченко, А.І.Дем'яненко), №5 (Л.В. Козоріз), №7 (Л.Г.Бондаренко), гімназії (І.Ю.Петрова).

Уміння відчувати, розуміти, цінувати прекрасне не приходить само собою, його треба систематично розвивати з ранніх років, тому роботу над естетичним розвитком дитини треба починати з колиски. Недарма в Україні є таке прислів'я: «Вчи дитину не тоді, коли вона лежить вповодж лави, а тоді, коли впоперек».

У сім'ях, де це добре розуміють, естетичне виховання дітей починається задовго до того, як вони стають школярами, бо родина – це перша школа. Правильно роблять у тих сім'ях, де малятам-дошкільнятам купують музичні іграшки, розучують з ними дитячі пісні й танці, грають у музичні ігри, читають вірші, займаються ліпленням, малюють.

Саме життя переконує нас у тому, що дуже часто невміння помічати красу, байдужість до музики або поезії, до живопису або культури в окремих дітей пояснюється саме тим, що в дитячі роки саме цьому в сім'ї ніхто не приділяв належної уваги. Не кожна людина може стати композитором, письменником, скульптором, художником, але кожна може навчитися любити, цінувати й розуміти прекрасне в мистецтві, у вчинках людини, у побуті.

Різними шляхами формується естетичний світогляд дітей Київщини: книгою, піснею, вишиванкою, музикою, танцем, образотворчим мистецтвом, фольклором, любов'ю до природи.

У чому щастя української родини? У радості, а радість – у красі. А краса врятує світ. Недарма споконвіку в Україні батьки в дітей виховували любов до пісні, природи, побуту. А починалося з колискової.

Цей особливий фольклорний жанр є високим, поетичним світосприйняттям, глибиною мелодійного звучання, багатством образів. Лагідний наспів матері засівав дитячу душу любов'ю до людей, до природи, до всього живого. Під спів неньчиної пісні виростали поети і композитори, хлібороби і захисники рідної землі, філософи та мудреці, просто люди. Якби не мамина пісня, яким убогим було б наше життя [2, с. 42].

Коліскова пісня прищеплює дитині любов до праці, пошану до батька, матері, старших, впливає на формування характеру. Згодом приходять інші форми естетичного впливу на дитину, але коліскові пісні є єдиною лектурою, котру з молоком матері вбирає в себе дитя. У них для дитини – людський світ із його печальми й радощами, у них – рідний край з його прекрасною природою, у них минуле, сучасне й майбутнє рідного краю, у них – чарівна поезія рідної мови, пильно вслухаючись у яку, дитя незабаром скаже своє перше і найкраще слово – «мама». Над цим жанром працює з дітьми вчитель Переяслав-Хмельницької ЗОШ №7 Л.Г. Бондаренко, цьому присвячують свою роботу вчителі музики та початкових класів інших шкіл міста Переяслав-Хмельницький та району.

Народна пісня чи не найяскравіше усіх видів фольклору здатна передавати специфіку художнього мислення своїх творців і носіїв. Вона підтримує формування національної самосвідомості українців, оскільки живе в побуті. І в наш час пісня залишається одним із невичерпних джерел національної культури.

Естетично виховання фольклором починається в сім'ї на Переяславщині вже тоді, коли дитина, затамувавши подих, з блискучими очима слухає перші казки, легенди, перекази та оповідання.

Казкові образи, впливаючи на уяву дитини, викликають у ній палкі почуття симпатії до сміливих вчинків, любов до тварин, до природи, відразу до всього злосливого, прищеплюють любов до художнього слова. Казки, легенди, перекази, оповідання, а також приказки, прислів'я, загадки допомагають засвоїти дітям, що добре, а що погано, не тільки розумом, а й почуттям, виникають бажання наслідувати улюблених героїв в іграх, вчинках. Чим старшими стають діти, тим більшого значення починають набувати художні твори як засіб виховання почуття прекрасного, формування поглядів і переконань. Хороші книжки не тільки позитивно впливають на ідеали, почуття, думки і вчинки, а й розвивають інші художні смаки. У Переяслав-Хмельницькій ЗОШ №7 плідно працює шкільний театр під керівництвом К.В.Раковського, в якому діти ставлять цікаві вистави та розвивають естетичний смак.

Українське народне образотворче мистецтво на Переяславщині – одна зі складових національної культури. У різноманітних формах народного образотворчого мистецтва: вишивках, прикрасах, розписах, мальовках – висвітлені світоглядні ідеї та естетичні смаки народу, його повсякденний потяг до прекрасного. Потреба малювати виявляється в дітей дуже рано. Діти намагаються якимось відобразити те, що хвилює їхню дитячу уяву. Естетичні почуття в дитини прокидаються у хвилини, коли вона переживає радість відкриття, коли вона радіє пухнастому снігу і першому листочку на весняному дереві, коли вона щасливими очима стежить за стрімким польотом ластівки... Чим частіше дитина переживатиме такі хвилини, тим сприйнятливішою до всього прекрасного стане. Чутливі діти здатні захоплюватися і дивуватися на кожному кроці.

Виховувати в дітях естетичні почуття, запалити в них іскру любові до прекрасного може будь-яка сім'я, де дорослі вміють навчати дитину бачити і дивуватися, захоплюватися самим звичайним, що є навколо нас, де самі жваво цікавляться мистецтвом, люблять його.

В Україні із сивої давнини побутовала писанка. Малювали їх бабусі, мами і діти. Тематика писанкових мотивів пов'язана з оспівуванням землі, небесних світил, води, знарядь праці, звичаями та обрядами, з місцевою флорою та міфологією. У кожній родині вчили дитину милуватися рідною природою, побутом, щоб потім усе це розташувати на писанці майстерно, з естетичним смаком.

Диво-писанка продовжує своє довге життя. Вона дарує нам естетичну насолоду і тепло спогадів. Писанка перенесена мудrimi руками багатьох людей із глибини віків у наш день, вона зберегла властивості оберега душі людини і її житла. Мистецтву писанкарства, петриківського розпису, виготовлення народної ляльки навчають студентів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» кандидат педагогічних наук, доцент Т.Носаченко, кандидат педагогічних наук, старший викладач О.Смірнова, кандидат педагогічних наук, старший викладач О.Стрілець.

А житло на Переяславщині як і в Україні – це біла хата. З давніх-давен у народних уявленнях біла барва – це символ чистоти, здоров'я, душевної краси.

Два рази на рік – на Різдво та Пасху – господиня прикрашала хату найкращими рушниками. У кожній хаті Переяславщини були свої рушники й візерунки на них, не схожі на інші.

Український рушник... Оздоблений квітами, зірками, птахами... Скільки він промовляє серцю кожного з нас! Його можна порівняти з піснею, витканою чи вишитою ниткою на полотні. Ознакою охайності, працьовитості кожної жінки є прибранна хата, а в хаті – чистий рушник на похваті. Вишивати рушники, як і сорочки, мати навчала дочок ще змалку. І у виготовлення кожного рушника, як і вишиваної сорочки, вкладалося багато дівочих мрій про одруження, щасливе сімейне життя.

Красивий рушник привносив урочистість, створював гарний настрій. Багато людей сходилося дивитися, як раненько в понеділок молода вставала і починала поратися: розвішувала рушники на образи, кілочки на сволок, на жердки, над вікнами, дверима, дзеркалом і де тільки можна. Прибранна рушниками, килимами, гарним посудом хата виглядала як писанка.

Вишивання рушників, сорочок – це було не просто ремесло, це вияв таланту народного, майстерності, обдарованості, наявності художнього смаку.

Колорит вбрання був світлий, білий, збагачений яскравими кольорами вовняних плахт, запасок, поясів, червоного намиста, стрічок. Цікаві, яскраво оздоблені багатою вишивкою сорочки Переяславщини. Мистецтву вишивки вчать учнів керівники гуртків Будинку художньої творчості дітей, юнацтва та молоді «Джерело»: З.В. Мисєвра (гурток «Художня вишивка»), О.М. Коломинська («Петриківський розпис»), Н.М. Лимаренко («Рукоділья»), І.І. Омеляненко («Сувенір»(бісероплетіння)).

Враження дитинства багато в чому визначають майбутнє кожної людини. Це та чаша, з якої ми п'ємо найблагодійніший напій. Враження дитинства – фундамент свідомого життя, і пам'ять про ці чисті і світлі дні, – як комора, у якій зберігається все незабутнє.

Кожна людина з великою любов'ю, душевним трепетом згадує те місце, де вона народилася, де промайнуло її дитинство з дивосвітом-казкою в батьківській оселі. То родинне вогнище, маленька батьківщина кожної людини. Любіть своїх дітей, любіть усе життя. І вони ніколи не зможуть забути найріднішого, найтеплішого батьківського двору, рідного лісу із солоденькими полуничками, дорогого кожному веселого щебету птахів, що знову повертаються до рідного гнізда. Тут найкраще місце на Землі.

Родинне коло Переяславщини – відмінний стимулятор прекрасних людських рис і властивостей. Якщо в ньому панує доброзичливий емоційно-моральний клімат, який ґрунтується, у першу чергу, на гуманних вчинках, – то це є запорукою злагоди, чутливості, уміння співпереживати, правильно реагувати як на сімейні події, так і на різноманітні ситуації, що виникають поза домівкою.

Український народ на своєму історичному шляху зазнав чимало злигоднів і небезпек. І кожного разу від духовної деградації як нації його рятувала українська родинна педагогіка. Бо виховання українця, який любить свій народ і з пошаною ставиться до інших народів, без української національної педагогіки неможливе. Тому наш народ, як зіницю ока, беріг і плекав власну етнопедагогіку, а вона, у свою чергу, виховувала його дітей у дусі високої національної свідомості й людської гідності.

Висновки. Виховний вплив родини Переяславщини на формування й етнізацію особистості, на щоденне наше буття переоцінити неможливо. І вплив цей є дуже багатоаспектним: дитині від дня її народження закладається батькове й материне, а також інших членів сім'ї бачення, сприймання і розуміння картин світу, з материним молоком їй прищеплюють норми поведінки під час великих і малих свят, обрядів, ритуалів – як загальнонародних, так і суто родинних. Саме в родині розвиваються вміння щодо організації та ведення домашнього господарства, споживання і побуту, відбувається забезпечення і передача новим поколінням духовних і матеріальних цінностей та життєвого досвіду, трудових умінь і навичок, здійснюється підготовка молоді до сімейного життя. Родина є тим живодатним джерелом, яке сповнює кипучою енергією людське буття, у всі часи формує обличчя нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогічний словник для молодих батьків / [ред.-упоряд. В. Постовий]. – 3-є перевидання – К.: ДЦССМ, 2003. – 348с.
2. Підборський Ю.Г. Педагогічні умови використання українських народних традицій у моральному вихованні учнів 5-9 класів шкіл-інтернатів у позаурочний час: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Підборський Юрій Григорович. – К., 1996. – 190с.
3. Репа Н.О. Виховання морально-соціальної зрілості учнів засобами народної педагогіки / Н.О. Репа, Ю.Є. Субачов // Рідна школа. – 2001. – №8. – С. 29 – 52.
4. Родинно - сімейна енциклопедія / [наук. ред. кол. Ф.С. Арвата та ін]. – К.: Богдана, 1996. – 438с.
5. Українська родина: наук.-метод. посіб. / [Т.І. Люріна, В.Г. Слюсаренко, М.Г. Тараненко]. – К.: Київськ. міжрегіон. інст. удоскон. вчит. Ім. Б. Грінченка, 1998. – 1304 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Підборський Юрій Григорович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»;

Ткаченко Лариса Василівна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Надійшла до друку 20.05.2013 р.